XV a. Dėl mažos tyrimų apimties ir XX a. 8 dešimtmečio pabaigoje vykdytų žemės darbų negalima spręsti apie šio sklypo laikotarpio kultūrinio sluoksnio išlikimą.

Birutės St. 21

In 2015, a field evaluation was conducted on the plot at Birutės St. 21, Trakai. In the part of the plot foreseen for development, seven test pits, four 1.5 x 1.5 m, three 1 x 1 m (a total of 12 m²) were excavated. This plot had been laid out beside Birutės Street on the NW edge of the so-called Ponežeris marsh. The large-scale earthwork carried out on the plot in the 1970s greatly damaged the cultural layer. A 10–70 cm thick, 16th–17th-century archaeological layer with contemporaneous finds and isolated 15th-century finds was discovered in test pits 1–5 (Fig. 1), which were located in the NW part of the plot foreseen for development.

Birutė Lisauskaitė

Karaimų gatvė 1A

Rengiant teritorijų planavimo dokumentą – sklypo detalųjį planą, žvalgomieji tyrimai atlikti Karaimų g. 1a, Trakuose (UK 27125, UK 27125), Trakų istorinio nacionalinio parko urbanistinio draustinio teritorijoje.

Nagrinėjama teritorija – tai aikštės, kuri buvo suformuota XIV a. pabaigoje, R pakraštys. Laisvas miesto plotas prieš Pusiasalio pilį ilgą laiką turėjo karinę reikšmę. Iš istorinių šaltinių žinoma, kad šalia jos palaipsniui kūrėsi kariai, amatininkai ir kiti pilį aptarnaujantys žmonės. Pasikeitus kariavimo būdui ir technikai, prieš pilį buvęs laisvas apšaudymo laukas neteko karinės reikšmės ir jame XV a. II pusėje atsirado pirmieji statiniai. Išlaikydami tradicijas, čia sklypus įsigijo pirkliai ir prekybininkai. Teritorija imta intensyviai naudoti turgams ir prekymečiams. Gali būti, kad XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje ji jau buvo nemenkai užstatyta. Iš esmės nagrinėjama teritorija pasikeitė XIX a. viduryje, kai urbanistinius reikalavimus ir užstatymo modelius bei architektūrą pradėjo reglamentuoti Rusijos imperijos įstatymai. Tada teritorijoje Bernardinų (Lukos) ežero link, ankstesnio Karaimų gatvės tęsinio vietoje buvo suformuota nauja gatvė ir pradėjo formuotis užstatymas, kuris jau XX a. pradžioje buvo ypač tankus (1 pav.). Dar 1940 m. tarybų valdžia spėjo nusavinti miestelėnų sklypų, priėjusių prie ežerų krantų, dalis, ir bandydama miestui suteikti kurorto įvaizdį, pradėjo pakrantėse įrenginėti pėsčiųjų takus. Šiuos darbus nutraukė II Pasaulinis karas.

1947 m. liepą ypač tankiai teritorijoje stovėję gyvenami namai, išlikę II Pasaulinio karo metu, sudegė kartu su visa Trakų miesto centrine dalimi. Sudegę namai šioje miesto dalyje nebuvo atstatyti. Apie 1961 m. teritorijoje tarp Karaimų ir Vytauto gatvių bei Bernardinų (Lukos) ežero pakrantės buvo įrengtas skveras, t. y. pasodinti medžiai, padaryti takai su apšvietimu bei suoliukais.

2015 m. tyrimų metu sklypo teritorijoje, planuojamoje užstatyti sklypo dalyje buvo iškasti 6 šurfai (1,5x1,5 m dydžio), ištirtas 13,5 m² plotas. Tyrimų metu nustatyta, kad tirtoje skvero PV dalyje yra susiformavęs XV a. pabaigos – XX a. I pusės 1,7–2,1 m storio kultūrinis sluoksnis su radiniais bei archeologinėmis ir architektūrinėmis struktūromis. Uždurpėjusi ir, matyt, drėgna ežero pakrantė dabartinio skvero teritorijos V ir ŠV pakraštyje priėjo beveik iki dabartinės Vytauto gatvės sankasos ir greičiausiai iki XV a. pabaigos nebuvo

1 pav. 1923 m. bendras Trakų miesto vaizdas iš oro su pažymėta skvero vieta. Atvirukas iš asmeninio autorės archyvo

Fig. 1. A general image of the Trakai in 1923 from the air with the square site marked

0 5 cm

2 pav. Šurfas 5, įtveriamo peilio fragmentas. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 2. The fragment of a knife with a push tang from test pit 5

0 5 cm

3 pav. Šurfas 5, pjautuvo fragmentas. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 3. The sickle fragment from test pit 5

gyvenama. Tačiau negalima atmesti galimybės, kad ši teritorija buvo naudojama ankstesniu ikiistoriniu laikotarpiu. Būtent su šiuo laikotarpiu gali būti siejami 5 šurfe, 2 m gylyje nuo paviršiaus esančiame durpių sluoksnyje rasti įtveriamojo peilio ir pjautuvo fragmentai (2, 3 pav.). Deja, dėl menkos tyrimų apimties platesnių apibendrinimų apie šį teritorijos raidos etapą daryti kol kas negalima.

Vykstant natūraliam gamtiniam procesui – prasidėjus sausesnio ir šiltesnio klimato laikotarpiui, natūraliai nuseko Galvės ežeryno sistema. Netinkama gyvenimui ežero pakrantė buvo įsisavinama ją užpilant žeme ir įvairiomis šiukšlėmis. XIV–XV a. istoriniuose šaltiniuose prieš Pusiasalio pilį jau minima karinės paskirties ar turgaus aikštė, su kurios įrengimu galėtų būti siejama 2 šurfe 1,85 m gylyje nuo paviršiaus esančiame durpių sluoksnio viršutiniame horizonte rasta medinė neaiškios paskirties konstrukcija, kurios 12–22,5 cm pločio lentos viename gale buvo atremtos ant 22,3x12,5 cm rąsto (4 pav.). Tada šalia aikštės greičiausiai jau stovėjo kokie nors amatininkų statiniai. Tyrimų metu šio laikotarpio pastatų liekanų nerasta, tačiau minėtų medinių konstrukcijų horizonte šurfuose rastas durpingos juodos žemės ar durpių sluoksnis su apdirbtos odos gabalais, odinių

dirbinių atraižomis, apdirbtais medienos gabalais, buitinės keramikos fragmentais ir skaldytais gyvulių kaulais.

XV a. pabaigoje neužstatytoje karinės paskirties aikštėje miesto teritorijoje toliau vykdavo turgūs, palaipsniui jos pakraščiai pradėti užstatyti. Šurfe 1, 1,9–2 m gylyje, rastos XVI a. statinio liekanos ir šurfe 2, 1,75 m gylyje, bei šurfe 3, 1,8 m gylyje, rasti akmeniniai grindiniai gali būti siejami su XV a. pabaigos – XVI a. turgaus aikštės įrengimu.

Tyrimų metu rastas intensyvus XVI–XVII a. kultūrinis sluoksnis su to laikotarpio radiniais: žalia glazūra glazūruotų karnizinių, plokščiųjų koklių, ornamentuotų augaliniu ar geometriniu ornamentu, bei koklių, dekoruotų keturiais įdubusiais kvadratais, fragmentai, juodos molio masės stalo indų ir molinių stalo ar maisto saugojimui skirtų indų, degtų redukcinėje arba oksidacinėje aplinkoje lygiu paviršiumi ar dekoruotų horizontalių griovelių ornamentu ar glazūruotų ruda bei žalia glazūra fragmentai. Rastas neaiškaus dekoro molinės sieninės plytelės fragmentas bei molinių 2,2 cm ir 3,8 cm storio grindų plytelių fragmentų. 0,8–1,4 m storio XVI–XVII a. kultūrinis sluoksnis buvo apardytas įvairių XVIII–XIX a. pabaigoje teritorijoje vykdytų darbų metu, tačiau šiuo laikotarpiu susiformavo kito teritorijos naudojimo etapo iki 80 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontas su radiniais ir užstatymu, kurio liekanų rasta tyrimų šurfuose 1 ir 5 metu po paviršiniais 20–40 cm storio XX a. II pusės sluoksniais.

Karaimų St. 1A

A field evaluation was conducted at Karaimų St. 1A, Trakai (Fig. 1). Six 1.5 x 1.5 m test pits (a total of 13.5 m^2) were excavated on the part of the plot foreseen for development.

4 pav. Medinė konstrukcija, rasta šurfe 2, 1,85 m gylyje. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 4. The wooden structure at a depth of 1.85 m in test pit 2

During the investigation, a late 15th–first half of the 20th-century, 1.7–2.1 m thick cultural layer with finds (Figs. 2–3) as well as archaeological and architectural structures (Fig. 4) was discovered in the SW part of the square. The area probably began to be used even prior to the appearance of the city of Trakai, but wooden structures, for which no clear purpose was determined, were discovered along with isolated potsherds and leather fragments in a layer of peat ascribed to the earliest stage of the area's use, which predated the construction of the Peninsula Castle. A 0.8–1.4 m thick cultural layer with contemporaneous finds, the remains of a building, which were unearthed in test pit 1, and paving fragments from the market square have survived from the 16th–17th centuries. The upper horizon of the layer from this period was somewhat disturbed during earthwork carried out in half of the area in the 18th–late 19th century, but the earthwork resulted in the creation of a cultural layer horizon up to 0.8 m

thick with contemporaneous finds and structures, the remains of which were found in test pits 1 and 5 under 20–40 cm thick, surface fill layers from the second half of the 20th century.

UKMERGĖ

Mindaugas Mačiulis

Tyrimai Ukmergėje

Ukmergėje buvo vykdoma „Draugystės“ kino teatro pastato (UK 33738), esančio Kęstučio a. 9, rekonstrukcija, siekiant jį pritaikyti UkK. Rekonstruojant pastatą buvo numatyta jį prijungti prie skirstomųjų elektros tinklų, paklojant naują, einantį Kęstučio aikšte, Pilies bei Pakalnės gatvėmis, apie 324 m ilgio elektros kabelį. Dalis elektros kabelio buvo paklota dar prieš pradedant vykdyti archeologinius tyrimus (1 pav.).

Visų pirma suprojektuotos elektros kabelio trasos vietoje buvo ištirti penki 2x1 m dydžio šurfai (iš viso 10 m² plotas), vėliau atlikti detalieji tyrimai (iš viso 72 m² plotas).

Suprojektuotos elektros kabelio tranšėjos R dalyje tirtuose šurfuose 1–2 fiksuotas XX a. kultūrinis sluoksnis. Šurfe 2 aptiktas XX a. pradžios apardyto grindinio fragmentas. Įžemis – rudos spalvos labai kietas molis, fiksuotas vidu-

1 pav. Elektros kabelio trasos vieta Kęstučio aikštėje, Pilies ir Pakalnės gatvėse: 1 – XVII–XVIII a. kultūrinio sluoksnio paplitimas; 2 – XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis; 3 – nesankcionuotai iškasta trasos dalis. M. Mačiulio brėž.

Fig. 1. The power cable route in Kęstučio Square, Pilies Street, and Pakalnės Street: 1 – incidence of the 17th–18th-century cultural layer; 2 – the 19th–20th-century cultural layer; 3 – the part of the service trench dug without authorisation

